

УДК 332.2:35.071.6

В. В. Горлачук,

д. е. н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри управління земельними ресурсами, Чорноморський національний університет імені Петра Могили
ORCID ID: 0000-0003-0297-0396

О. В. Клименко,

магістрант факультету економічних наук, спеціальність "Геодезія та землеустрій",
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
ORCID ID: 0000-0001-7444-2029

DOI: 10.32702/2306-6792.2019.20.56

УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

V. Gorlachuk,

Doctor of Economic Sciences, professor of the National Black Sea University
of Petro Mohyla, Economy Department, Specialization "Surveying and land management"

O. Klymenko,

student of the Master of economy's program, the National Black Sea University
of Petro Mohyla, Economy Department, Specialization "Surveying and land management"

LAND RESOURCES MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF DECENTRALIZATION OF PUBLIC ADMINISTRATION AND STRENGTHENING OF THE AUTONOMY OF LOCAL SELF- GOVERNMENT BODIES

У статті акцентується увага на тому, що децентралізація державної влади та посилення самостійності органів місцевого самоврядування неможливі без передачі права розпоряджатись земельними ресурсами територіальним громадам. Узагальнено та поглиблено науково-методологічні та методичні засади управління землями об'єднаних територіальних громад. Доведено, що для територіальних громад земельні ресурси представляють цінність з двох основних причин — як компонента навколишнього середовища і місцевого проживання людей і як економічний ресурс для організації виробництва сільськогосподарської продукції.

Вказується на особливості земельних ресурсів, які визначають державну політику у сфері земельних відносин. Такими особливостями є просторова обмеженість, природність і вичерпність ресурсу, постійність місця розташування, здатність до погіршення властивостей ґрунтів у разі неправильного безгосподарського ставлення до землі.

Досліджено, що питання децентралізації повноважень знайшли своє відображення у Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, яка пов'язується з тим, що основну частину земельних ресурсів потрібно передати у розпорядження органам місцевого самоврядування та об'єднаним територіальним громадам, а іншу частину — залишити за державою. Водночас державний контроль за використанням земельних ресурсів має здійснювати Держгеокадастр.

Сформульовано думку, що тільки територіальні громади мають вирішувати, яким чином їм розпоряджатись землею, яким має бути розмір ставки земельного податку. Це буде серйозним інструментом подолання корупції у сфері земельних відносин. Висловлюється думка про те, що результати таких інновацій забезпечили у 2018 році зростання бюджетних надходжень на 20% або на 1,4 млрд грн.

Акцентується увага на тому, що новостворені об'єднані територіальні громади хоч і отримали потужні економічні ресурси для свого розвитку, але питання ефективного та раціонального використання земельних ресурсів і досі недостатньо врегульовано.

Проаналізовано основні нормативно-правові акти у контексті управління земельними ресурсами об'єднаних територіальних громад.

The article deals with the main principles of land resources management in the context of decentralization of public administration and strengthening of the autonomy of local self-government bodies, their development on the basis of management of land resources which are located outside the settlements of the United Territorial Community, analyzes the main legislation and problems in this area.

The scientific and methodological and methodical principles of land management of the united territorial communities have been generalized and deepened. It has been proved that for territorial communities land resources are of value for two main reasons — as a component of the environment and local human habitation and as an economic resource for the organization of agricultural production.

It points to the peculiarities of land resources that determine the state policy in the field of land relations. Such features are spatial limitations, naturalness and exhaustiveness of the resource, constancy of location, ability to deteriorate soil properties in case of mismanagement of land.

It is researched that the issues of decentralization of powers were reflected in the Concept of reforming of local self-government and territorial organization in Ukraine, which is connected with the fact that the bulk of land resources should be transferred to the disposal of local self-government bodies and united territorial communities, and the other part — leave under the state regulations. In doing so, state control over the use of land resources should be exercised by the State Geocadastr authority.

The opinion was formulated that only territorial communities should decide how to dispose of land, what should be the rate of land tax. This will be a serious tool for tackling corruption in land relations. The results of such innovations have ensured a growth of budget revenues by 20% or by 1.4 billion UAH in 2018.

The newly formed united territorial communities have received powerful economic resources for their development, but the issue of efficient and rational using of land resources is still not sufficiently settled.

Ключові слова: земельні ресурси, управління земельними ресурсами, землі сільськогосподарського призначення, несільськогосподарського призначення, об'єднані територіальні громади, Держгеокадастр, місцеве самоврядування.

Key words: the land resources, management, land of the agricultural using, land of the nonagricultural using, united territorial communities, The State Service of Ukraine for Geodesy, Cartography and Cadastre (StateGeoCadastre), local self-government.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Управління земельними ресурсами завжди було актуальним питанням, враховуючи особливості нашої держави та діяльність на міжнародній арені як країни аграрного типу спеціалізації виробництва. В нашій країні земля була, є і буде основою будь-якого виробництва та діяльності на місцевому, регіональному та національному рівнях. У сільськогосподарському і лісовому виробництві вона виступає визначальним ресурсом.

На сучасному етапі основні проблеми управління землею полягають у площині реформування державного управління, а саме — в процесах децентралізації, які ще не завершені та мають більше питань, ніж відповідей, оскільки стосуються передачі земель органам місцевого самоврядування, що по суті означає відносно нового суб'єкта управління земельними ресурсами та пов'язані із цим усі ризики та пер-

спективи. Водночас децентралізація неможлива без передачі права розпоряджатися земельними ресурсами територіальним громадам, тому роль та відповідальність Держгеокадастру також буде зростати.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Теоретичні та методичні аспекти, зміст поняття управління земельними ресурсами розглядали такі вітчизняні науковці: Д.І. Бабміндра, І. Бистряков, В. В'юн, Д. Гнаткович, В. Горлачук, Г. Гуцуляк, Д. Добряк, Й.М. Дорош, А.Г. Мартин, Л. Новаковський, С.О. Осипчук, А. Сохнич, В. Трегобчук, А. Третьак, М. Федоров, В. Цемко, А. Шварюк, В. Юрчишин та ін., які сформували зміст основних понять та категорій в системі державного управління зе-

мельними ресурсами та основні характеристики та процеси, які відбуваються у зазначеній сфері. Унікальними стали наукові праці Р. Курильцева, О. Мордвінова, Г. Шарія, А. Юрченка та ін.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є узагальнення наукових напрацювань та досліджень у вітчизняній та зарубіжній літературі та визначення проблемних аспектів удосконалення управління земельними ресурсами ОТГ.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Земля завжди була ключовим ресурсом у будь-якій країні світу, і не тільки аграрної. Це той ресурс, без якого не може існувати жодна країна. Тому в кожній державі існує власне ставлення до землі та вироблені унікальні засади державного управління нею. Основною метою державного управління земельними ресурсами в провідних розвинутих країнах є дбайливе ставлення до землі та збереження її в належному стані для майбутніх поколінь.

Для України ці питання важливими, оскільки земля тривалий час не розглядалася як чинник економічного зростання та добробуту громадян, а основні засади державної політики були спрямовані на недопущення продажу землі. Натомість, земля як об'єкт державного регулювання залишається не достатньо визначеною у правовому змісті та відповідно не вироблено засад з ефективного управління в сфері земельних відносин [1].

Для України земельні ресурси, на використанні яких формується близько 95% обсягу продовольчого фонду та 2/3 фонду товарів споживання, є первинним чинником організації виробництва та розвитку економіки [2, с. 39]. Варто зазначити, що частка земельних ресурсів у складі продуктивних сил країни становить понад 40%, а в ресурсній забезпеченості соціально-економічного розвитку України земля становить майже 45% [2, с. 39].

Особливо актуально ці питання постали в контексті розвитку місцевого самоврядування в нашій країні і, починаючи з 2014 року, набули нового імпульсу в рамках децентралізації та посилення реальної здатності територіальних громад розпоряджатися власним майном та ресурсами, основними з яких є саме земельні. Ця проблема постає в умовах ринкової економіки, коли законодавчо закріплюються різні форми

власності на землю і господарювання на ній. Громадянам України було передано у власність мільйони гектарів земель для розширення особистих селянських господарств, організації селянських (фермерських) господарств, значні площі для будівництва житла, ведення садівництва і городництва тощо [3]. Збільшення чисельності суб'єктів господарювання на землі ініціювало розширення кола учасників земельних відносин, а реформа децентралізації фактично пов'язана з діяльністю ще одного важливого суб'єкта управління на місцевому рівні — об'єднаної територіальної громади.

Тому вкрай актуально постають проблеми реформування земельних відносин. Водночас ці процеси відбуваються за практично безконтрольного становлення ринкових відносин у земельній сфері, суперечливості чинного земельного законодавства, що до певної міри становить загрози національній безпеці в сфері регулювання земельних відносин і пов'язано з небезпекою втрати земельних ресурсів з різних аспектів (політичного, екологічного та ін.) [3].

Для територіальних громад земельні ресурси важливі з двох основних причин: як компонент навколишнього середовища і місце проживання громадян, і як економічний ресурс: землі сільськогосподарського та несільськогосподарського призначення, які можна використовувати для організації виробництва або здачі в оренду. Зважаючи, що, як і будь-який інший економічний ресурс, земля є вичерпним ресурсом, цей принцип покладається в основу державної політики регулювання земельних відносин у більшості зарубіжних країн. Тому державне управління земельними відносинами та ресурсами ґрунтується також на принципах раціонального та науково обґрунтованого використання землі з урахуванням економічного задоволення потреб населення, так і збереження належного стану земельних ресурсів для розвитку країни в майбутньому [4, с. 5].

Розвиток теорії управління земельними ресурсами пов'язаний з теорією управління в цілому і в історичних епохах земельні питання закладалися в теорію управління державою. Найбільш широким є тлумачення управління як соціальної категорії і пов'язано з необхідністю встановлення і підтримки порядку у соціумі. В економічній сфері управління розглядається як необхідність раціональної організації виробництва і оптимального перерозподілу обмежених наявних ресурсів [5, с. 7].

Метою управління в будь-якій сфері суспільного життя є досягнення визначеного результату чи стану об'єкта, на досягнення чого

спрямовані засоби і методи регулювання соціально-економічного розвитку та поліпшення екологічного стану [6]. Досягнення мети відбувається завдяки діяльності держави в нормативно-правовому, економічному, адміністративному, організаційному, інформаційному просторі.

Як об'єкт управління земельні ресурси мають певні особливості і відрізняються від інших економічних ресурсів держави за такими показниками:

- просторова обмеженість (територією країни);
- природний ресурс;
- вичерпний ресурс;
- постійність місця розташування;
- має властивість до погіршення в разі нерационального та без господарського використання;
- може бути відтворена родючість та продуктивність землі та ін.

Вказані особливості також визначають державну політику в сфері земельних відносин та безпосередньо мають бути пов'язані з передачею земельних ресурсів у власність територіальних громад. Наскільки ефективно буде здійснюватися управління земельними ресурсами, настільки це відіб'ється на показниках соціально-економічного розвитку конкретної територіальної громади та держави в цілому.

В Україні вже була спроба врегулювати земельні відносини і зробити цей процес більш прозорим, проте земельна реформа не дала бажаних результатів і посилила руйнацію земельного регулювання, плутанину у земельних відносинах та повноважень суб'єктів господарювання [7, с. 56]. Головними причинами такої ситуації є втрата державою функцій управління земельними ресурсами й відсутність єдиної земельної політики та дієвих важелів державного регулювання. Наприклад, розпорядники земель не мають мотивації щодо наповнення місцевих бюджетів, їх орендна плата часто була в більшості випадків неадекватною і значно заниженою.

Коли набрав чинності Земельний кодекс, права органів місцевого самоврядування в земельній сфері стали суттєво обмежені [8]. Місцеві ради розпоряджалися трохи більше 12% всієї території держави, оскільки землі за межами населених пунктів, як правило, не входили до сфери відання громад, передача землі здійснювалася хаотично без врахування інтересів громад і перспективних планів територій [3].

Щодо нормативно-правових засад, то основними нормативно-правовими актами з регулювання земельних відносин та децентралізації під час створення ОТГ, є Конституція України [9], Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [10], Закони України "Про добровільне об'єднання територіальних громад" [11], "Про місцеве самоврядування в Україні" [12] та ін. У контексті децентралізації було внесено зміни до Бюджетного та Податкового кодексів України.

Безпосередньо питання децентралізації повноважень знайшли відображення в Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схваленій Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 333р від 1 квітня 2014 р. [10]. У Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні зазначається, що однією з загальних проблем розвитку місцевого самоврядування є подолання його відсторонення у вирішенні питань у сфері земельних відносин. Для її розв'язання органам місцевого самоврядування пропонувалося надання певного кола повноважень у вирішенні питань забудови (відведення земельних ділянок, надання дозволів на будівництво, прийняття в експлуатацію будівель), визначення матеріальною основою місцевого самоврядування майна, зокрема землі, що перебуває у власності територіальних громад сіл, селищ, міст (комунальній власності) та належної бази оподаткування, а також надання територіальним громадам права розпоряджатися земельними ресурсами в межах своєї території, об'єднувати своє майно та ресурси в рамках співробітництва територіальних громад для виконання спільних програм та ефективного надання публічних послуг населенню суміжних територіальних громад.

Регулювання земельних відносин як об'єкт контролю з боку органів місцевого самоврядування здійснюється в межах населених пунктів і становить лише 4% території України, а 96% — це земельні ресурси, які перебували в розпорядженні органів виконавчої влади [13, с. 5]. Таким чином, реформування та децентралізація влади пов'язані зі зміною системи регулювання земельних відносин, вироблення принципово нових підходів в унормуванні діяльності по вирішенню власника землі в Україні. В ході реформи було вирішено передати основну частину земельних ресурсів у розпорядження саме органам місцевого самоврядування і об'єднаним територіальним громадам, а іншу

Таблиця 1. Орендні ставки на земельну ділянку в Європейських країнах

	Країна	Ціни на продану землю		Орендні ставки	
		Рік	Ціна, \$/га	Рік	Ціна, \$ га
1.	Болгарія	2014	4653,59	2005	278,94
2.	Німеччина(схід)	2013	11600,62	2005	219,36
3.	Німеччина(захід)	2013	16761,46	2009	219,36
4.	Данія	2012	25919,26	2014	708,83
5.	Ірландія	2014	39305,78	2009	592,20
6.	Нідерланди	2012	63738,43	-	672,14
7.	Польща	2014	10265,66	-	-
8.	Росія	2012	1140,00	-	-
9.	Румунія	2012	6132,00	-	-
10.	Сербія	2013	19926,96		
11.	Сполучене Королівство Великої Британії	2015	31389,61	2007	281,29
12.	Франція	2012	7453,00	2009	195,09

частину — залишити за державою. Такий розподіл було здійснено в наступних відношеннях: 84% земельних ресурсів передати в розпорядження територіальних громад, 16% — під контролем Кабінету Міністрів України (землі дна територіального моря; землі під великими та малими річками; землі в зоні відчуження; землі природо-заповідного фонду; землі лісового фонду; землі оборони) [13, с. 6].

Водночас з реформами значно має змінитися роль держави в напрямку більшої підконтрольності та відповідальності. На сьогодні ці засади суворого контролю та відповідальності за неналежне використання земельних ресурсів фактично відсутні. Не містяться вони і в проектах законів щодо подальшого реформування місцевого самоврядування.

Розроблено певний законопроект, який має надати змогу зробити важливий крок і передати повноваження органам місцевого самоврядування з розпорядження землями державної власності з одночасним посиленням державного контролю над використанням та охороною земель.

Водночас основним суб'єктом, який буде здійснювати державний контроль за використанням земельних ресурсів виступає Держгеокадастр. Децентралізація земельних відносин передбачає передачу права розпорядження землями громадам, власність на землі перейде об'єднаним громадам, Держгеокадастр буде здійснювати лише контроль над використанням земель [14].

Урахування запропонованих підходів під час формування адміністративно-територіальних одиниць базового рівня при вдосконаленні земельного законодавства могло б надати змогу спростити відповідні адміністративні процедури та мінімізувати кількість по-

тенційних конфліктів у процесі управління територіями та розвитком територіальних громад, натомість у практичному вимірі ці конфлікти тільки посилилися та потребують негайного вирішення в нормативному забезпеченні [14].

За таких умов децентралізація владних повноважень, в тому числі і в сфері регулювання земельних відносин не повинна стати просто передачею повноважень у сфері земельних відносин з регіонального до територіального рівня. Беручи до уваги Ванкуверську декларацію щодо людських поселень 1976 року [15], земля є фундаментальним елементом поселень людей. Кожна держава має право вжити заходів щодо поширення публічного контролю на користування, володіння, розпорядження та охорону земель. Кожна держава має право планувати та регулювати використання землі як один із своїх найбільш важливих ресурсів таким чином, щоб зростання міських і сільських поселень базувалося на всебічному плані використання земель.

Відповідно до Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні громада має вирішувати, яким чином їй розпоряджатися землею: передати в оренду, віддати під приватизацію, дати дозвіл на спорудження підприємства (промислового, логістичного, рекреаційного) тощо [10].

Відповідно до реформи це має надати чітке розуміння, хто є власником або орендарем, хто сплачує податки і в якому обсязі, а також дозволяє створити умови, щоб орендар землі вкладав не лише у вирощування, а й переробку продукції, оздоровлення ґрунтів, їх відновлення. Також це позначатиметься і на іншій складовій — соціальній, дозволяючи створювати відпо-

відні робочі місця і податки (ПДФО) до місцевого бюджету.

Прийнятий 10 липня 2018 року за № 2498 Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні" [16]. Закон набрав чинності з 1 січня 2019 року, однак уже зараз варто з ним детально ознайомитися для подальшої практичної реалізації його положень.

У цьому законі детально описана процедура передачі державної землі від Держгеокадастру до громад. Зокрема пропонується встановити, що землі державної власності за межами населених пунктів передаються у власність територіальних громад, які об'єдналися відповідно до закону, та визначити порядок такої передачі.

Слід зазначити, що всього в країні налічується понад 60 млн га землі, з яких більше 70% (42 млн га) — землі сільськогосподарського призначення, які розташовані за межами населених пунктів [17]. З них 27,5 млн га розпайовані. Проте ще 10,5 млн га — державні [17]. Й суттєва частина цих земель розташована в межах об'єднаних територіальних громад.

Зараз, за даними ЗМІ, на сірому ринку ціна землі складає біля \$1000/га [18]. Проте це не остаточна вартість. У Польщі, наприклад — \$3000/га. За оцінками експертів, найвищі ціни на землю — на Мальті та в Нідерландах (понад \$45 000—60 000/га) [18]. У більшості західноєвропейських країн ціни коливаються від \$15 000 до \$30 000/га, а у Східній Європі — від \$1000 до максимум \$10 000/га [18]. Як стверджують фахівці, за родючістю в нашій державі земля схожа на чорнозем у США (штат Айова) та Аргентині (LaPlata), де земля коштує у середньому \$12 800/га (за даними 2015 року) [18].

Що стосується оренди землі, то тут також вартість дуже відрізняється. Наприклад, найвищий розмір орендної плати у таких країнах, як Данія, Ірландія та Нідерланди, де вона складає понад \$600/га на рік. Найнижчий — у Литві та Словаччині (\$54/га та \$26/га на рік) [18].

В Україні орендна плата на землю в приватній власності коливалася біля \$75/га перед знеціненням гривні, а в 2015 році становила близько \$32/га (зі значними відмінностями по регіонах) [18].

Уряд надав розпорядження Державній службі з питань геодезії, картографії та ка-

дастру з 1 лютого 2018 року провести інвентаризацію земель з подальшою передачею земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність відповідних об'єднаних територіальних громад відповідно до статті 117 Земельного кодексу України [8]. Також передача земельних ділянок в користування (виключно шляхом проведення аукціонів) або у власність буде здійснюватись тільки за погодженням з об'єднаними територіальними громадами та після прийняття ними рішення відповідно до статті 26 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" [12].

Завдяки ініціативі КМУ відтепер ОТГ будуть приймати рішення, які повинні сприяти розвитку сільськогосподарського виробництва, залученню інвестицій, суттєво збільшити надходження до місцевих бюджетів. Також децентралізація земельних відносин спрямована на подолання такої важливої проблеми, як подолання корупції в цій сфері. Рада громади сама визначає ставку земельного податку, 100% якого буде залишатися в місцевому бюджеті [17].

Так, наприклад, у 2018 році бюджетні надходження об'єднаних громад від плати за землю зросли на 20% — до 1,4 млрд грн [17]. Завдяки рішенню КМУ надходження зможуть суттєво збільшитись, адже у розпорядження об'єднаних територіальних громад може перейти до 7,2 млн га, з яких 2,5 млн га ще не розподілені між користувачами [17]. Податкові надходження за використання земель, що знаходяться поза межами населених пунктів, можуть скласти до 10% бюджетних надходжень ОТГ.

Сільськогосподарськими землями держави розпоряджається Держгеокадастр. Суттєва частина цих земель здавалася в оренду за найменшою орендною платою — 1—3%, тобто за цінами, нижчими за ринкові, а об'єднані територіальні громади були повністю усунені від розпорядження такими земельними ділянками державної власності [19, с. 47]. Це збільшувало корупційні ризики, а громади недоотримували кошти на свій розвиток. Органи місцевого самоврядування фактично мали вплив лише на 12% власних територій і були позбавлені можливостей ефективно планувати їх розвиток [19, с. 47].

Проаналізувавши реформу та її основні завдання, доцільно функцію здійснення контролю за використанням та охороною земель залишити на державному рівні і вона має здійснюватись органами виконавчої влади. Такі органи доцільно наділити значними контрольними по-

вноваженнями, зокрема, наприклад, правом призупиняти рішення рад об'єднаних територіальних громад у сфері земельних відносин, які суперечать нормам національного законодавства, та звертатися до суду з вимогою про їх скасування. Місцеві громади повинні мати право здійснювати самоврядний контроль за використанням земель у межах своїх територій, який, проте, не може підміняти собою контрольну функцію держави у розвитку земельних відносин.

**ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ
ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ
НАПРЯМІ**

Враховуючи все вищезазначене, можна зробити висновок, що для роботи новостворених громад необхідно передати повноваження органам місцевого самоврядування з розпорядження земельними ресурсами державної власності з одночасним посиленням державного контролю над використанням та охороною земель. Децентралізація земельних відносин передбачає передачу права розпорядження землями громадам, власність на землі переходить ОТГ, водночас повноваження Держгеокадастру мають бути розширені при здійсненні контролю за використанням землі. Новостворені об'єднані громади отримали потужні економічні ресурси для свого ефективного розвитку, водночас, питання ефективного та раціонального користування земельним ресурсом ще й досі не достатньо врегульоване.

Література:

1. Управління земельними ресурсами: [навч. посіб.] / В.В. Горлачук, В.Г. В'юн, А.Я. Сохнич; за ред. В.Г. В'юна. — Миколаїв: НаУКМА, 2002. — 316 с.
2. Дейнеко А.В., Шелудько Е.І., Купчак П.М. Харчова промисловість: Оцінка ситуації, яка склалася в Україні внаслідок глобальної фінансово-економічної кризи, та пропозиції щодо шляхів подолання її негативних наслідків: [навч. посіб.]. — Рада по вивченню продуктивних сил НАН України, 2009. — 76 с.
3. Малоокий В.А. Територіальні аспекти дослідження управління земельними ресурсами територіальних громад / В.А. Малоокий [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2016-1/doc/2/10.pdf>.
4. Данкевич В.Є. Розвиток земельних відносин в умовах глобалізації: [монографія] /

В.Є. Данкевич. — Житомир: О.О. Євенок, 2017. — 392 с.

5. Дорош О.С. Управління земельними ресурсами на регіональному рівні / О.С. Дорош. — К.: ЦЗРУ, 2004. — 142 с.

6. Управління земельними ресурсами: [навч. посіб.] / За ред. А.М. Третьяка. — Вінниця: Нова Книга, 2006. — 360 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://buklib.net/books/35323/>

7. Мірошниченко А. М. Проблемні питання правового забезпечення управління у галузі земельних відносин // Бюлетень Міністерства юстиції України. — 2005. — № 7 (45). — С. 55—66.

8. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>

9. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254k/96-вр>

10. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схвалено розпорядженням КМУ від 01.04.2014 № 333-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-р>

11. Закон України "Про добровільне об'єднання територіальних громад" від 05.02.2015 № 157-VIII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>

12. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" від 21.05.1997 № 280/97-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/280/97-вр>

13. Кулинич П.Ф. Децентралізація земельних повноважень органів влади: у пошуках оптимальної моделі // Вісник Укрдержреєстру. — 2014. — № 4. — С. 4—9.

14. Кулініч О. Запуск земельної децентралізації — час настав? / О. Кулініч [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://agravegy.com/uk/posts/author/show?slug=zapusk-zemelnoi-decentralizacii-cas-nastav>

15. The Vancouver Declaration On Human Settlements. URL: http://www.unhabitat.org/campaigns/tenure/legal/van_dec.htm

16. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні" 10 липня 2018 року за № 2498 [Електронний ресурс]. — Режим до-

ступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-19>

17. Костишин О.О. Управління земельними ресурсами в умовах децентралізації / О.О. Костишин [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/eko/13nov2015/18.pdf>

18. Проценко О. Земельна децентралізація: що можуть отримати громади / Mind, 31 серпня 2017 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mind.ua/openmind/20175987-zemelna-decentralizaciya-shcho-mozhut-otrimati-gromadi>

19. Бусуйок Д.В. Управлінські та сервісні правовідносини в земельному праві України: монографія. — Київ: Ніка-Центр, 2017. — 352 с.

References:

1. Gorlachuk, V.V. Vyun, V.G. and Sokhnych A.Ya. (2002), *Upravlynnya zemelnymy resursamy* [Land resources management], NaUKMA, Kyiv, Ukraine.

2. Deyneko, L.V. Sheludko, E.I. and Kupchak, P.M. (2009), *Harchova promislovist: ocinka situatsii, yaka sklalasya v Ukraini vnaslidok globalnoyi ekonomichnoyi krizy, ta propozitsii shodo shlyahiv podolannya ii negativnyh naslidkiv* [Food industry: Assessment of the current situation in Ukraine as a result of the global financial and economic crisis, and suggestions on ways to overcome its negative effects], Council for the Study of Productive Forces of NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

3. Malookiy, V. (2016), "Territorial aspects of the study of land management of territorial communities", *Derzhavne budivnytstvo*, [Online], vol. 1, available at: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2016-1/doc/2/10.pdf> (Accessed 25 Sept 2019).

4. Dankevych, V.Ye. (2017), *Rozvytok zemel'nykh vidnosyn v umovakh hlobalizatsii* [Development of land relations under the Globalization conditions], Zhytomyr, Ukraine.

5. Dorosh, O.S. (2004), *Upravlinnia zemel'nymy resursamy na rehional'nomu rivni* [Land management at the regional level], Kyiv, Ukraine.

6. Tretyak, A.M. (2006), "Land Management" [Online], available at: <http://buklib.net/books/35323/> (Accessed 25 Sept 2019).

7. Miroshnychenko, A. M. (2005), "Problematic issues of legal support of management in the field of land relations", *Biuleten' Ministerstva iustytzii Ukrainy*, vol. 7 (45), pp. 55—66.

8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2001), "Land Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (Accessed 25 Sept 2019).

9. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), "The Constitution of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254k/96-вр> (Accessed 25 Sept 2019).

10. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Concept of reforming of local self-government and territorial organization in Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-р> (Accessed 25 Sept 2019).

11. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine "About voluntary association of territorial communities", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19> (Accessed 25 Sept 2019).

12. The Verkhovna Rada of Ukraine (1997), The Law of Ukraine "About local self-government in Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/280/97-вр> (Accessed 25 Sept 2019).

13. Kulynych, P. F. (2014), "Decentralization of land powers of the authorities: in search of an optimal model", *Visnyk Ukrderzhreiestru*, vol. 4, pp. 4—9.

14. Kulinich, O. (2016), "Starting Land Decentralization - Is It Time?", [Online], available at: <http://agravery.com/uk/posts/author/show?slug=zapusk-zemelnoi-decentralizacii-cas-nastav> (Accessed 25 Sept 2019).

15. United Nations (1976), "The Vancouver Declaration On Human Settlements", [Online], available at: http://www.unhabitat.org/campaigns/tenure/legal/van_dec.htm (Accessed 25 Sept 2019).

16. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine "On Amendments to Some Legislative Acts of Ukraine Concerning the Issue of Collective Land Ownership, Improvement of Land Use Rules in Agricultural Land, Prevention of Raiding and Encouragement of Irrigation in Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-19> (Accessed 25 Sept 2019).

17. Kostyshyn, O.O. (2015), "Land management under decentralization", [Online], available at: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/eko/13nov2015/18.pdf> (Accessed 25 Sept 2019).

18. Protsenko, O. (2017), "Land decentralization: what communities can get", *Mind*, [Online], available at: <https://mind.ua/openmind/20175987-zemelna-decentralizaciya-shcho-mozhut-otrimati-gromadi> (Accessed 25 Sept 2019).

19. Busujok, D. V. (2017), *Upravlins'ki ta servisni pravovidnosyny v zemel'nomu pravi Ukrainy: monohrafiia* [Administrative and service relations in the land law of Ukraine], Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 09.10.2019 р.